

Dr. Dragica Haramija, dr. Janja Batič, mag. Tilka Jamnik

Didaktični instrumentarij

ob slikanici Tilke Jamnik in Petra Škerla *Ostržek bere za bralno značko*

Bralna značka je bila ustanovljena v šolskem letu 1960/61 in se je razvila v mogočno gibanje za razvoj bralne, knjižne in književne kulture v vsem slovenskem kulturnem prostoru (torej ne samo v Sloveniji, temveč tudi pri zamejcih ter zdomcih in izseljencih). Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (www.bralnaznacka.si) organizira in usmerja delo mentorjev branja ter mladih bralcev od predšolskega do srednješolskega obdobja (vsako leto bere približno 140.000 bralcev; bere 73 % vseh osnovnošolcev, ki jih vodi 6.400 mentorjev, za druge skupine bralcev nimamo tako natančnih podatkov); že več kot petnajst let berejo za *bralno značko* odrasli, spodbujamo tudi medgeneracijsko branje. Mentorji branja pripravijo bralne sezname in se o prebranih knjigah pogovarjajo z bralci (ti preberejo 3 – 7 knjig na sezono, odvisno od starosti). Bralna značka se začne vsako šolsko leto okrog 17. 9. (rojstni dan in dan smrti pisatelja Franceta Bevka) in se zaključi enkrat do konca šolskega leta, praviloma po po 2. 4. (mednarodni dan knjig za otroke ali Andersenov dan). Temeljni vprašanji bralne značke pri vseh starostnih stopnjah in v vseh bralnih skupinah sta: izbor del za branje (priporočilni sezname) in oblike, metode in načini dela, primerni za različne starostne skupine bralcev. *Bralna značka* postaja po 55. letih način branja vseh generacij in je prepoznavna blagovna znamka, ki je leta 2011 prejela najvišje državno odlikovanje, zlati red za zasluge, in je prava zgodovina multidisciplinarnega delovanja na širokem področju bralne kulture.

Ob praznovanju 55-letnice branja za bralno značko smo se v društvu odločili, da ponovno natisnemo slikanico **Tilke Jamnik** in **Petra Škerla** *Ostržek bere za bralno značko*, ki je prvič izšla leta 2006. Tokrat pa je kot darilna knjiga v zbirki Zlati bralec/zlata bralka, ki jo s pomočjo sponzorjev in donatorjev izdaja Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, izšla prenovljena izdaja te

Miklošičeva 16 ☒ SI – 1000 Ljubljana ☒ tel.: (01) 4300 557, 4300 558 ☒ fax.: (01) 2396 722 ☒ e-naslov: info@sbralnaznacka.si

---

slikanice. Slikanico prejmejo vsi prvošolci v Sloveniji ter otroci v slovenskem zamejskem in zdomskem prostoru.

Nekaj besed o avtorjih

Tilka Jamnik in Peter Škerl sta doslej izdala dve slikanici: **Ostržek bere za bralno značko** in **Pika v knjižnici** (2004, 2005).

Mag. Tilka Jamnik je magistrica bibliotekarstva, profesorica francoščine in primerjalne književnosti. Je specialistka za knjižno vzgojo otrok do 9. leta starosti, zunanja sodelavka MKL, Pionirske – centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo, soavtorica beril in priročnikov za poučevanje književnosti v prvem triletju devetletke pri založbi Mladinska knjiga ter podpredsednica Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, članica Bralnega društva Slovenije ter predsednica Slovenske sekcije IBBY. Tilka Jamnik je »poklicna« bralka, ki svoje navdušenje nad dobrimi knjigami redno deli med mlade in manj mlade bralce. Svoje prispevke objavlja v reviji *Otrok in knjiga*, v *Ostržku*, na spletnih straneh Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS pa lahko najdete njena najnovejša priporočila.

Peter Škerl je diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, doslej je prejel nekaj pomembnih nagrad (npr. IBBY častna lista 2014, Levstikova nagrada 2013, Priznanje Hinka Smrekarja 2002). Škerlove ilustracije se odlikujejo po občutenem podajanju razpoloženja, ki ga ustvarjajo slikarsko bogate barvne ploskve. Naslikana zgodba dopolni besedilo z ustvarjanjem in določanjem kraja dogajanja, podajanju vidnih značilnosti literarnih likov, ki potencirajo njihov značaj in z dinamiko. Le-to ilustrator doseže s spreminjanjem zornih kotov, elementi, ki spodbujajo gibanje listov naprej (t.i. page turnerji) in linijami, ki prikazujejo gibanje (iz sveta stripa v slike včasih komaj opazno, a izjemno učinkovito vnese t. i. motion lines). Peter Škerl je ustvaril svojo prepoznavno likovno govorico, ki živi v sozvočju z besedilom in ga doponjuje.

Nekaj besed o slikanici

Slikanica **Ostržek bere za bralno značko** je sestavljena iz besedila, ki je na vseh straneh postavljeno v spodnji del strani in dvostransko ilustracijo, ki je umeščena nad besedilo. Besedilni del knjige je razdeljen v dva dela: na vseh lihih straneh Tilka Jamnik piše o zgodovini Bralne značke, o načinih branja in pogovorov o prebranem, o temeljnih pravilih tega gibanja za spodbujanje branja in podobno; na vseh sodih straneh je izbrala odlomke iz znamenite knjige Carla Collodija Ostržek. Zakaj so odlomki izbrani ravno iz tega dela? Ker je Ostržek maskota Bralne značke.

Pri branju slikanice lahko bralec svobodno izbira potek branja, saj besedila ni nujno brati linearno (zaporedno). Kljub temu predlagamo, da si mladi bralec po ogledu naslovnice najprej pogleda prvo notranjo ilustracijo, ki je izhodišče za branje slikanice. Levi del ilustracije je oblikovan tako, da nas spominja na album, v katerem so prilepljene fotografije, in sicer fotografija murna Modreca, Ostržka, Urške, Gregorja, Mete in knjige Ostržek. Liki so tudi poimenovani in predstavljeni (npr. muren Modrec pripoveduje o Bralni znački).

Pod vsako ilustracijo v slikanici je ena od dveh ikon (muren Modrec ali knjiga Ostržek), ki mlademu bralcu pove, ali je pripadajoče besedilo pripoved o Bralni znački ali odlomek iz knjige Ostržek.

Ilustracije so oblikovane tako, da prevzemajo formo stripa (besedilo v oblačkih), zato so zelo pripovedne. Mladi bralci bodo najprej pogledali ilustracije in (najmlajši seveda s pomočjo odraslih) prebrali besedilo v oblačkih (enaka oblika pisave kot v glavnem besedilu). Mentor pa jih bo

spodbudil, da (najmlajši skupaj/s pomočjo odraslih) preberejo tudi intraikonično besedilo, ki se skriva v ilustracijah (plakati, napisi na stavbah itd.) in ga je ilustrator zapisal z ročno pisavo.

Darilna slikanica Tilke Jamnik **Ostržek bere za Bralno značko** z ilustracijami Petra Škerla naj bo spodbuda za branje predvsem prvošolkam in prvošolcem, zagotovo pa bo v pomoč pri bralni vzgoji otrok tudi mentorjem branja, učiteljicam in učiteljem, knjižničarjem in knjižničarkam, ki so prehodili že veliko bralnih poti in znajo pokazati najzanimivejše med njimi. Slikanica predstavlja zgodovino Bralne značke, njen razvoj in pomen. Osrednji del slikanice je namenjen bralnim spodbudam za otroke, starše in mentorje branja, premislekom o bralnem gradivu, pogovorih o prebranih delih ter spoznavanju Collodijevega *Ostržka*, ker je ta knjižni junak simbol Bralne značke.

Slikanica ponuja veliko izhodišč za pogovor ob prebranem in za likovno delo otrok, zato bomo v nadaljevanju predstavile nekaj primerov.

Primeri za pogovor, morda krajši zapis (če kateri od otrok že piše); pogovarjamo se lahko ob informacijah na vsaki strani oz. »uhajamo« k Ostržku in branju njegove zgodbe.

I. O Bralni znački, branju, mladinskih knjigah idr.

- Otroci naj pripovedujejo o svoji izkušnji družinskega branja in branja za predšolsko bralno značko, če so to počeli. V mnogih družinah berejo otrokom, ne da bi bili vključeni v PBZ (v vrtcu ali v knjižnici).
- Kaj menite o glasnem branju? Je prijetno? Danes glasno beremo predvsem ljudem, ki ne morejo sami brati (t.j. za otroke v predbralnem obdobju, ostarele, slepe idr.).
- Doma naj povprašajo, če so njihovi starši, dedki in babice in drugi sorodniki v osnovni šoli brali za bralno značko. Morebiti imajo doma shranjene prave značke, da si jih lahko ogledajo (ali celo prinesejo pokazat sošolcem).
- Povprašajo naj tudi starejše sestre in brate, sestrične in bratrance. So oni dobivali oz. dobivajo značke kot priznanje za branje za bralno značko?
- Kaj bi radi oni dobili kot nagrado za branje (priznanje, priponko, knjigo ali kaj drugega)?

- Kdaj sta začetek in konec bralne sezone v enem šolskem letu? Zakaj?
  - o Otrokom povejmo kaj o pisatelju Francetu Bevku, preberimo jim v nadaljevanih katero njegovih otroških del, npr. *Lukec in njegov škorec*. Tudi ena od bralnih značk se je v preteklosti imenovala po njem!
  - o 2. april je rojstni dan velikega danskega pravljicarja H. C. Andersena (1805-1875); katere njegove pravljice že poznajo? Vsaj eno jim glasno preberimo, npr. *Palčico*.
- Kakšne knjige radi berejo? Naj pripovedujejo o svoji najljubši knjigi. Takšna predstavitev knjig in morebitna izmenjava mnenj o njih je lahko dovolj, da sodelujočim otrokom priznamo eno opravljeno obveznost (eno prebrano knjigo) za bralno značko.
- Ali potrebujemo priporočilne sezname mladinskih knjig? Je bolje, da beremo kakovostne ali manj kakovostne knjige?
- Ali beremo samo leposlovje (pravljice, poezijo, ljubezenske zgodbe, grozljivke idr.)? Kaj vse beremo? Ali beremo samo tiskano gradivo (knjige, časopise in revije idr.)?
- Kaj počnejo na srečanjih bralcev za bralno značko? Kaj bi si še želeli?
- Katere pisateljice in pisatelje poznajo? Jih je kateri od njih že obiskal? Kaj so tedaj počeli?
- Ali otroci vedo za druge jezike (npr. angleščino, francoščino idr.) in za druge države (Francijo, Belgijo, ZDA idr.)? Katere so sosednje države Slovenije?

II. O Ostržku Carla Collodija

Kdo je Ostržek? Kaj pa mojster Pepe?

Ali je Ostržek rad hodil v šolo? Je bil naiven? Zakaj?

Kaj sta mu svetovala maček in lisjak?

Kaj vse je Ostržek naredil narobe? Ali se je poboljšal?

Kaj je vila Plavolaska obljubila Ostržku?

Kaj se zgodi čisto na koncu, ko se nekega jutra zbudi?

Slikanica nudi številna izhodišča za pogovor. Mentorji branja in drugi vzgojitelji bodo lahko otrokom postavili različna vprašanja in organizirali pogovor glede na njihove želje, znanje in izkušnje. Pri tem naj ne pozabijo, da imajo nekateri otroci malo izkušenj o družinskem branju ali ji sploh nimajo; naj jih ne izpostavljajo (ni njihova krivda, če jim starši ne berejo!), ampak tenkočutno vključijo v pogovor o knjigah, ki so jih že prebrali skupaj (v šoli ali v knjižnici).

Primeri za likovno delo otrok:

1. primer - slikanje: Kdo sem?

V prvi ilustraciji sta predstavljena Urška (mlajša deklica z dvema čopoma) in njen brat Gregor (starejši deček z očali). Ali kdo manjka? Otroci lahko upodobijo sami sebe in izdelajo doprni avtoportret z voščenkami ali oljnimi pasteli na temno podlago ter pri tem uporabijo svetle in temne barve.

2. primer - risanje: Ko bom velik, bom ...

Kaj bo Gregor, ko bo velik? Gregor misli, da bo pisatelj. Otroci lahko izdelajo risbo z ogljem na toniran papir in z različnimi vrstami črt upodobijo svoj zeleni poklic.

3. primer - kiparstvo: Kiparski pripomočki.

Pepe je Ostržka oblikoval iz lesa. Na eni od ilustracij si lahko otroci ogledajo pripomočke, ki jih je Pepe uporabil za oblikovanje lesa. Kakšne kiparske pripomočke pa uporabljamo, ko oblikujemo kip iz gline? Otroci lahko izdelajo preprost relief in površino ritmično oblikujejo z različnimi pripomočki, ki puščajo različne površine (pokrovčki, matice, vijaki, paličice ipd.)

4. primer - arhitektura: Dobili smo lutkovno gledališče.

Ilustrator je v eni od ilustracij upodobil pogled na mesto z Velikim lutkovnim gledališčem. Ilustracija je lahko motivacija za pogovor o arhitekturnem prostoru: namembnosti, obliki in velikosti stavb. Otroci si lahko zamislijo, kako bi bilo, če bi njihov kraj dobil novo veliko lutkovno

gledališče. Kakšna bi bila ta stavba od zunaj, kakšnih oblik bi bila, kako bi bila oblikovana streha itd.? Svoje ideje lahko podajo v paru, in sicer tako da oblikujejo maketo za novo veliko lutkovno gledališče iz aranžerske gobe, valovite lepenke, paličic ipd.

5. primer - grafika: Tisk s šablono.

Kako je nastala slikanica Ostržek bere za bralno značko? Vsi tvoji sošolci in sošolke so dobili enak izvod. Slikanico so natisnili v tiskarni. Kako pa bi lahko otroci sami tiskali? Otroci izdelajo tisk s šablono tako, da izrežejo iz kartona preprosto obliko in jo ritmično večkrat odtisnejo na papir.

Slikanica nudi številna izhodišča za likovno dejavnost, pri čemer velja posebej izpostaviti, da morajo naloge vedno vsebovati likovni problem, tehniko in motiv. Prav tako ni smiselno ponavljati že videne podobe, ampak otrokom omogočiti, da podajo svoje ideje in razvijajo občutljivost za različne likovne rešitve. Predstavljene likovne naloge, ki pokrivajo pet likovnih področij naj bodo le ponujena možnost za likovno izražanje ob slikanici in spodbuda učiteljem za načrtovanje še drugih likovnih nalog.